

TÓTH HAJNAL

Létérzések, fényszigetek, gyarló nincstelenségek

A magyar dráma napján, szeptember 21-én mutatta be a nagyvárad Szigligeti Színház *Az eset* című darabot, Szíjártó Tímea Aletta drámáját. E színdarab nyerte el a várad Szigligeti Színház, a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem és a székelyudvarhelyi Tomcsa Sándor Színház *drámÁzat II.* elnevezésű pályázata Debüt kategóriájának fődíját. Az előadást Sardar Tagirovsky*, a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem rendező szakos hallgatója rendezte. A premier után a darabról beszélgetett **Demeter Kata**, a székelyudvarhelyi Tomcsa Sándor Színház irodalmi titkára, **Kárpáti Péter** író, dramaturg, **Sardar Tagirovsky**, a produkció rendezője, **Szíjártó Tímea Aletta**, *Az eset* nagyvárad szerzője és **Szűcs Katalin Ágnes** budapesti színikritikus. A beszélgetést **Simon Judit** újságíró moderálta.

A Sonnenfeld-palota mögött lévő, néhány nappal a premier előtt ünnepélyesen felavatott Szigligeti Stúdióban megtartott ősbemutató után az új kulturális létesítmény Fehér termébe invitálták az érdeklődőket egy kis eszmeceserére. A pezsgős koccintás előtt Novák Eszter, a Szigligeti Társulat művészeti vezetője köszöntötte a jelenlévőket, örömet fejezve ki, hogy ezzel az új produkcióval ünnepelték meg a magyar dráma napját. Sardar Tagirovsky megjegyezte: sok minden esetleges volt *Az eset* színrevitele során. A szakmai találkozó iránt érdeklődő nézők mellett színészek, bábosok, táncosok és újságírók is részt vettek az eseményen.

A meghívottak bemutatása után Simon Judit az első kérdést a szerzőhöz intézte: „Olvastam a szövegedet, amelyben részletes utasítások is találhatóak arra vonatkozóan is, mi történjen, ki hol üljön stb. Gondoltad-e, hogy a te szövegedből születik egy ilyen előadás?”

Szíjártó Tímea Aletta elmondta: kíváncsian várta, mi lesz a darabból. „Elkövettem ezt a drámát. Lehet szétszabdalni vagy

TÓTH HAJNAL újságíró, szerkesztő (1971, Nagyvárad). Szülővárosában érettségizett, újságírói tanulmányokat folytatott, majd a PKE szociológia szakán diplomázott (2007). Előbb a *Bihari Napló* riportere, szerkesztője, majd a nagyvárad *Reggeli Újság* napilap munkatársa. 2014 májusától a *Várad* folyóirat kulturális rovatának szerkesztője.

újra összerakni” – fűzte hozzá. Mire a moderátor megjegyezte: „Még mondja valaki, hogy csak a holt szerző a jó szerző. És tetszett az előadás?” Mint kiderült, az ifjú szerző elégedett volt a színrevittel, tetszett neki a produkció.

Kárpáti Péter szólt arról, hogy 82 pályamű érkezett. Ember-próbáló, kőkemény feladat volt mindegyiket végigolvasni. A 82-ből körülbelül húsz értékes, izgalmas anyag volt. Közülük kimagaslott Aletta darabja. A többi zsűritagnak sem volt kérdéses, hogy melyik mű legyen a nyertes. „Ez az egyértelműség különleges. Mert általában az történik, hogy az ember keresgél, mérlegel, megpróbál első helyezést keresni, de nagyon nehéz. Ami megfogott *Az eset* című színda-

* Az orosz származású Sardar Tagirovsky a budapesti Shakespeare Színművészeti Akadémián tanult színész szakon, majd a Budapest Bábszínház bábszínészképzésén. Tanulója volt Paolo Antonio Simioni olasz színházrendező magániskolájának, 2012 óta a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem rendező szakán tanul Bocsárdi László osztályában.

rabban, az az élet. Az a természetes, esendő valóság. Minden mondat izgalmas, minden mondat mögött rengeteg titok lapang. Minden mondat igaz. Létérzés-dráma. Olyan módon képes egy nyelvet teremteni, hogy az egy bizonyos szociológiai helyzetben, bizonyos területen élő emberek hiteles nyelve, és mégis költészet. Sokkal több annál, mint hogy alapvetően másolt volna helyzeteket egy közegből. A történet azért olyan drámai, mert egyáltalán nem drámai. Megvan a különlegessége annak, hogy van egy csendes, figyelő ember, egy szemlélő szempár, s ez a fiatalasszony, a feleség a középpontja a darabnak. Majdnem mindenütt ott van, és mindenütt hallgat, mindenütt figyel. Ez a darab legfőbb kihívása. Mert azt gondoljuk, az a főszereplő, aki a legtöbbet dumál. Általában a színészek kilóra szokták mérni, ki mennyit dumál. S aztán beosztják, melyik a főszerep, melyik szerep kevésbé fontos. Ez a főszereplő a világ egyik legcsöndesebb főszereplője (talán a burgundiai hercegnő után). Érdekes számomra, Sardar hogyan kezdett el játszani. Nagyon izgalmasnak tartom, ugyanakkor problematikusnak, de rendkívül fantáziadúsnak és tehetségesnek.”

Sardar Tagirovsky kifejtette: „Elsősorban úgy dolgoztam, hogy 33 százalék a szöveg, 33 százalék az emberek és 33 százalék a tér. Általában ez a hármasság kell domináljon. A darabban szinte senkinek sincs neve. Típusok vannak. És ezek a típusok megtalálhatók szinte az összes kocsmában, az összes munkahelyen, az összes otthonban. Mivel ezek a típusok voltak, úgy éreztem, úgy kell hozzányúlnunk a szöveghez, hogy a nézők öltöztessenek fel minket. Részben a nézőkből építkeztünk, részben meg abból, amit közösen kitaláltunk. Nem húztam egy formát erre a szövegre, hanem hagytam, hogy inspiráljon. Mivel bizonyos típusokról van szó, ez a szöveg ezeknek a típusoknak a fényszigete. Kicsit olyan érzésem volt, hogy ezek a világító szigetek mindenütt ott vannak, és rengeteg ilyen eset történik. Azt éreztem, ehhez méltó módon kell kezelnem a szöveget. Itt nincsenek történelmi, nagy tragikus hősök. Itt a kisemberek tragédiája van. A tragédia hiánya gyakorlatilag a tragédia. A legkisebb tragédiákat kell megélnünk hatalmas tragédiákként. A leggyarlóbb nincstelenséget kell megélni. Nincstelenséget filozófiai szinten is. Abból indultam ki, hogy ne legyen semmi. A színészeknek jól felépítve ne legyen semmijük. És ez a semmi legyen kizsigerelve. Alettának volt egy látásmódja, egy költé-

szete. Ezt a költészetet akartam kibontani. Nem akartam, hogy egy sokadrangú *Bánya*-trilógia hasonmás legyen. Nem akartam, hogy afelé menjünk. Könnyen lehetett volna afelé vinni, de nemcsak a komikumkeresés volt a cél. A magány érintett meg. Társas magány.

Szűcs Katalin Ágnes megjegyezte: nagyszerű dolog, hogy ezt a kortárs magyar darabot, egy most debütáló ifjú szerző művét mutatta be a Szigligeti Színház a magyar dráma napján, és hogy az előadás rendezője szintén fiatal. Örül annak, hogy egy elsődrámás ősbemutatójával indították az évadot a Szigligeti Stúdióban. Fontosnak tartja ezt a drámapályázatot is. Jó, hogy színpadra szánt szöveggel próbálják megfogalmazni a gon-

dolatokat. Elmondta, utolsó pillanatban olvasta el *Az eset* szövegét. S a produkció megtekintése után azon gondolkodott, hogy ha előtte nem olvasta volna a szöveget, vajon mennyire értette volna meg a történetet. Így első pillanattól fogva tudta, ki kicsoda és mi a szerepe. A rendező megpróbálta a realiztikustól eloldani a történetet, ami roppant izgalmas. Egyes szereplők egy táblára rajzolnak, írják föl a helyszínnek nevét, ez utóbbiak elég későn kerülnek föl az előadás során. Nem tudhatjuk rögtön, ki hol van. A kritikus egyébiránt azon is eltöprengett, „normális” ember olvas-e színdarabokat. Szerinte nem. Általában az iskolában a kötelező drámákat elolvassák, de alapvetően nem jellemző, hogy valaki fog egy új magyar drámát és elolvassa, hanem elmegy a színházba és megnézi.

Novák Eszter az emberek történetfüggőségéről szól, hozzátéve: ő maga is imádja a történeteket. Egyébiránt meg szerette Aletta munkájában ezt a legőszerű fölépítést.

Más vélemény szerint abban a pillanatban, amikor két szereplő között bármilyen viszonyrendszer is feltételezhető, már elindul egy szál. Szépen, lassan összerakódik a történet: „Annyit érzek ebben, hogy tudni kell fölvenni ezt a tempót, be kell ülni ebbe az előadásba, és át kell adnunk magunkat annak, hogy itt most valami lesz. Biztos, hogy lesz valami,

olyan nincs, hogy ne legyen. És pont ez a szép játék az elején, amit nagyon szerettem, hogy vajon lesz-e valami, meg egyáltalán mikortól és hogyan. Nincs ilyen gond. Én sem éreztem azt, hogy bajom lenne a történettel. A játékra figyeltem. Imádtam ezeket a játékokat. Hogy valami esetleg utólag csattan. Utólag derül ki például a közjegyző titkárnőjéről, egy szereplőről, akit már két perce nézek, hogy kicsoda valójában. Engem annyira elvárásoltak ezek a játékok, hogy belefeledkeztem. És aztán utólag összeraktam a történetet. Amit ha összerakok, jó, ha nem, nem, nekem annyi volt a fontos ebből, hogy vannak bizonyos élethelyzetek, amik megtalálnak. Az embernek vannak ablakai, amelyek a történetre, helyzetekre nyitottak per pillanat. És azok az érzések, azok a hatások jobban megtalálnak. Függetlenül attól, hogy az egész történet eljut-e, mindig kapsz valamit ebből a játékból, ami érdekel.”

Egy másik hozzászóló számára az volt furcsa, hogy mindenki egy történetről, a történetről beszél, holott számára több történet bontakozott ki. Valahogy majdnem minden szereplőnek megjelent a saját külön története. Nem tudja a darabot egy történetként nézni több szerteágazással, hanem több külön történet találkozásaként.

Kárpáti Péter megfogalmazása szerint a szerző darabja úgy van felépítve, hogy van egy középpontja, egy figyelő szem. A rendező izgalmasan fölcserélt dolgokat. A lényeg: döbbenettel figyelni az életet. És a nézők azok, akik ezt a szerepet eljátsszák.

„Ilyen értelemben Aletta darabjának főszereplője a figyelő feleség, Sardar előadásának főszereplői pedig a nézők. Megvárjuk, hogy ki kezdi el mesélni a sztorit. Bárki elkezdhetné mesélni a magáét. Érdekes, hogy minden szereplő egyforma fontossá vált. És a különböző összefüggések egyforma fontosak. A színészeknek nagy kihívás, hogy miként lehet a nézők közül megszólalni. A nézők közül való megszólalás nagyon könnyen falsnak hathat. Más dolog színpadon megszólalni, mint a nézők közül. Van egy olyan technika, amely azt keresi, hogy rendkívül prózai módon, rendkívül hétköznapien szólaljanak meg a színészek. Ezt a csapdát Sardarék elkerülték, mert így nem lehetett volna az egész előadást végigcsinálni. Érdekes, hogyan rajzolja le a történetet a színész, hogyan válik finoman karikatúrává. Figyelemre méltó, hogyan tudnak a szereplők ironizálni, játszani azokkal a mondatokkal, amelyeknek van finom iróniájuk, de nem ilyen harsány, néha egészen tébolyult irónia. Ez nagyon izgalmasan működik.”

Sardar Tagirovsky elmondta továbbá: „Azért is akartam, hogy mindenki kapjon egy központi szerepet ebben, mert olyan, mint egy álom. Amikor álmodom, akkor nemcsak én álmodom, hanem az álomban minden egyes személy én vagyok, és a tér maga is én vagyok. Nekem minden egyes személy is a tér, a metafizikai tér, Aletta tere volt. És ennek a

Pezsgős köszöntő a Fehér teremben

költészetét akartam kibányászni. Egy álomdramaturgia fontos ennek a kezeléséhez.”

Kárpáti Péter visszatért ahhoz, hogy Szűcs Katalin Ágnes megemlítette: az emberek nem olvasnak darabot. Nemcsak azért, mert nehéz darabot olvasni; nem vezeti a figyelmünket a színdarabíró. Tulajdonképpen jobban hasonlít egy kottára. „De nem ez a kérdés, hanem az, hogy (ugye, a magyar dráma napja) most mit látunk, egy előadást, amely 33 százalékban tartalmaz (nem nyomelemként) drámát, 33 százalékban valóságot, 33 százalékban teret és egy százalékban valamilyen megfoghatatlan töltést. Megmondom, mi a problémám. Nagyon egyszerű szakmai, cipésztechnológiával próbálok megmagyarázni. Teljesen bátornak tartom a megközelítéseted, Sardar, ugyanakkor van két elem, ami ellentmond a darab szellemének. Az egyik az, hogy főleg a második részben sok olyan dolog történik, ami sulykoló. Ami nagyon erős hatású, nagyon erősen sulykol valamilyen állapotot, élményt, érzést. Holott a darab különleges értéke, hogy úgy tud mesélni irtózatosan súlyos dolgokról, hogy egy pillanatig nem sulykol. Egészen könnyedén, illékonyan beszél a világ legnehezebb kérdéseiről. A másik dolog: mindannyian tudjuk, hogy ez az előadás hosszabb a kelleténél. Van, aki azt mondja, hogy egy perccel, van, aki szerint 15 perccel; szerintem 40 perccel hosszabb a kelleténél. Ez nem egy olyan darab, amelyiknél ülünk és izgulunk, hogy mi fog történni. Egyszerűen arról van szó, hogy Aletta

nem egy bocskort írt, Aletta egy nagyon egyszerű..., egyébként nem értek a cipőkhöz, nem foglalkozom a hasonlattal, szóval *Az eset* című drámának van egy olyan tulajdonsága, hogy úgy tud súlyos dolgokról, az egész életről beszélni, hogy iszonyatosan könnyen végigolvasom. Nagyon olvasmányos, adja magát, észre se veszed, és már a végén vagy. Teljes mértékben korszerűtlen az az elképzelés, hogy egy rendező színpadra állítja a nemtudomkinek a drámáját. Ez nem így van. A rendező készít egy öntörvényű előadást, amihez segítségül hívja azt a szöveget, ami segít neki abban, hogy kibontson egy saját látomást. Természetes, hogy így van. Viszont akkor tud ez a látomás igazán érzékenyen megjelenítődni, akkor tud megtörténni a maghasadás, ha olyanfajta érzékenységgel kötődik, olyanfajta érzékenység inspirálja, hogy nem esik át a lónak a túlsó oldalára. Vannak pontok, amelyeknél elvész a szöveg varázsa, elvész az, amit a szöveg jelent, amit a szöveg provokál, hanem továbbmegy, elkezd burjánzani, és már tulajdonképpen a színházkészítésről kezd szólni. Az, hogy hogyan készül egy előadás, és miket tartalmaz, rendkívül izgalmas. Egyáltalán nem azt várom, hogy te szó szerint azt a képet, azt a látomást megcsináld, hanem azt, hogy ami a szívelelke, a lényege a darabnak, amit nem 33, hanem 90 százalékgig megtaláltál, azt a 10 százalékot várom: észre kellene

*Demeter Kata, Szűcs Katalin
Ágnes, Sardar Tagirovsky,
Szíjártó Tímea Aletta, Simon
Judit és Kárpáti Péter*

Nagyvárad Szigligeti Színház

Szíjártó Tímea Aletta:

Az eset (dráma)

Szereplők:

A Nő – ABABI CSILLA

A Férfi – KOCSIS GYULA

Mama – CSÍKY IBOLYA

Pista – DIMÉNY LEVENTE

B1 – SZABÓ EDUÁRD

B2 – BRUGÓS SÁNDOR CSABA

A Boldog Nő – FODOR RÉKA

A Savanyú nő – KOVÁCS ENIKŐ

A Halkszavú Nő – FIRTOS EDIT

A főnöknő – GAJAI ÁGNES

A jelentéktelen nő – KERÉKES DALMA

A ződ kocsis – KISS CSABA

A doktor – FÁBIÁN ENIKŐ

A titkárnő – PITZ MELINDA

A közjegyző – DOBOS IMRE

B3 – BECZÁSY ÁRON

A nővérke – IVÁN ENIKŐ KITTY

Rendező: SARDAR TAGIROVSKY

Koreográfus: GYÖRFI CSABA

Konzultáns dramaturg: KÁRPÁTI PÉTER

venni, nem lehet ennyire hosszú és sulykoló egy ennyire finom darab, ami gyönyörűen bánik a ritmussal. És ezt elsősorban a darab második felére értem.”

Sardar Tagirovsky válaszában hangsúlyozta: „Ugyanolyan fontos ez a három: szöveg, emberek és tér. A mi társadalmunkban a tudálékosság sokszor elnyomja az érzékenységet. A logikai tények miatt nem halljuk meg egymást igazából. A szöveg tértkép. Nem feltétlenül a szöveget, hanem a szerzőt tiszteltem.”